

ΠΑΛΙΑ ΚΑΤΑΣΤΙΧΑ

ΤΡΕΙΣ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΙ

Ἐκεῖνα τὰ χρόνια οἱ «λόγιοι νέοι» ἐμπαινοῦν στὴ φιλολογία ἀπὸ τὴν πρότα τοῦ...νεκροταφείου. Οἱ ἐπικήδαιοι καὶ οἱ ἐπιτάφιοι λόγοι καὶ τὰ ἐλεγεία ἦσαν ἓνα λογοτεχνικὸ εἶδος, πὺν εἶχε μεγάλη πέρας καὶ πὺν τὸ εἶχαν καλλιτεργήσει οἱ ὀνομαστότεροι λόγοι καὶ ποιηταὶ τῆς περασμένης γενεᾶς. Μονάχα ὁ Ἀχιλλεὺς Παράσχος ἀριθμεῖ στὸ ποιητικὸν τὸν ἐνεργητικὸν, ἴσως καὶ στὸ παθητικὸν, ἓνα πλῆθος ἐλεγεία, πὺν εἶχαν περιωθῆ σιτοὺς τρεῖς τόμους τῶν ποιητικῶν του ἔργων. Τὸ περίφημον ἐλεγείον του στὸ Βασιλέα Ὀδῶνα εἶνε μέσα σ' αὐτά. «Ἐνας ἐπίσημος θάνατος, λοιπὸν, ἢ καὶ ἀνεπίσημος ἀκόμα, ἦτανε τότε μεγάλη εὐκαιρία νὰ δαξασθῆ κανεὶς ἢ νὰ κἀνη τὴν εἰσοδὸν του σιτοὺς «φιλολογικὸν κύκλον», ἂν ἦτανε νέος καὶ ἄγνωστος. Ὁ Κωστής Παλαμᾶς, μὺν εἶχε ἐξομολογηθῆ κάποτε, ὅτι ἡ πρώτη του ποιητικὴ ἐμφάνισις ἦτανε ἓνα ποίημα, πὺν εἶχε ἐκφωνήσει, μαθητῆς ἀκόμα, στὸ νεκρὸν μιᾶς Μεσολογίτισσης κοπέλας, γορίζω.

Ἔτσι, ἀπάνω - κάτω, ἀρχίσαμε ὅλοι μας. Ὁ ἐπικήδειος ἦτανε ὁ καλλίτερος τρόπος γιὰ νὰ γνωροισθῆ ἀπὸ τὸ μεγάλο Κοινὸ ἓνας νέος μὲ φιλοδοξίες. Πρῶτα τὸν ἄκουγαν ὅλοι οἱ «αεθλιμμένοι συγγενεὶς καὶ φίλοι» τοῦ μακαρίτου. Ἐπειτα ὁ λόγος ἦ τὸ ποίημα δημοσιεύεται στῆς ἐφημερίδες, μὲ τὴν φροντίδα τῶν συγγενῶν, καὶ τὰ διάβαζαν γνωστοὶ καὶ ἄγνωστοι. Καὶ τρίτον, στὴν περιγραφή τῆς κηδείας, δὲν ἔλειπε τὸ στερεότυπο: «Λόγον (ἢ ποίημα), συγκινήσαντα μέχρι δακρύων, ἐξεφώνησεν ὁ λόγιος νέος κ. Τάδε». Δόξα δηλαδὴ μὲ τὸ χουλιάρη! Πῶς νὰ μὴν ἀρπάξῃ λοιπὸν κανεὶς μιὰ τέτοια εὐκαιρία; Ἔτσι συνέβη νὰ κἀνω κ' ἐγὼ τὴν φιλολο-

γική μου ἐμφάνισι, ὡς ἐπικήδειος ῥήτορας. Καὶ, ἐπειδὴ ὅλα τὰ κακὰ τριτῶνον, τρεῖς ἐπικήδαιοι, ἀλλοίμονο — ἓνα ποίημα καὶ δύο λόγοι — θρίσκονται στὰ βᾶθη τῶν φιλολογικῶν μου ἀποσκευῶν.

Τὴν πρώτη εὐκαιρία — ζῶνον μαθητῆς τῆς Γ' Γυμνασίου σιτοὺν Πειραιᾶ — μὺν τὴν ἔδωκε ὁ θάνατος τῆς γυναίκας τοῦ ἱστορικοῦ Γ. Κρέμου, πὺν δὲν ἦτανε μόνον γυναικιστῆς μου, ἀλλὰ καὶ γείτονάς μου, ἓνας λόγος γιὰ νὰ μὲ συγκινήσῃ περισσότερο ὁ θάνατος αὐτός. Κἀθησά λοιπὸν τὴ νύχτα καὶ σκάρωσα τὸ ἐλεγείον μου, ἓνα παραοικτικὸν ποίημα, σὲ ὑπερκαθαρεύουσα — ἔγραψε, βλέπει, νὰ δώσω ἐξετάσεις καὶ στὰ Ἑλληνικά μου — καὶ σὲ δεκαπεντασύλλαβον σίχον τῆς κακῆς ὥρας. Καὶ τὴν ἄλλη μέρα, σιτοὺν κηδεῖα, εἰοιμάσθηκα νὰ τὸ ἀσπγγεῖω. Τότε ὅμως μὺν συνέβη καὶ ἀνέλπιτο, πὺν μὲ ντροπίασε μπροστὰ σὲ ὅλο τὸ ἐκκλησίασμα. Μόλις ἀνέβηκα τὰ σκαλοπάτια τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου νὰ ἐκφωνήσω τὸ ποίημά μου, ἐνοιῶσα τὴν ποιμαντορικὴν ῥάβδον τοῦ δεσπότη — σιτοὺν κηδεῖα χοροστατοῦσος ὁ μακαρίτης Πρῶν Πατρῶν Ἀβέρκιος, ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς περίφημους Σιμωνιακοὺς, πὺν εἶχε χάσει τὸν θρόνον του καὶ τοῦ εἶχε ἐπιτραπῆ, ἀργότερα, νὰ ἱεροουγῆ σιτοὺν Πειραιᾶ — νὰ μ' ἀγγίξῃ ἀπίομα, σὰ νὰ ἤθελε νὰ μὲ γκρεμίσῃ στὰ Τάρταρα. Τὸ αἶσθημα, πὺν δοκίμασα, ἦτανε τρομερὸ. Καὶ ἀκολούθησε ἀμέσως ἡ καταδίκη μου:

— Οἱ λαῖκροι δὲν ὀμιλοῦν ἐπ' ἐκκλησίας! μὺν εἶπε μὲ τὴν φρονιτῆρή του φωνὴ ὁ δεσπότης. Κατέβα κάτω! Ἄν θέλῃς νὰ μιλήσῃς, θὰ μιλήσῃς σιτοὺν τάφου...

Κατέβηκα ντροπιασμένος καὶ ἐξευτελισμένος. Ὁ χρονοστίλιτος δεσπότης, ἀπάνω σιτοὺν θρόνον του, μὲ τὴν ἀστραφτερῆ ἀπὸ πολῦτιμα πετραδία μίτρα του καὶ τὴν ποιμαντορικὴν του ῥάβδον, πὺν τὴν κρατοῦσε σὰ σκῆπτρο, μὺν φάνηκε, τὴ σιγμῆ ἐκείνη, τρομερός. Καὶ εἶχα ἔρθει, φαίνεται, σὲ τέτοιο χάλι, ὥστε πολλοὶ καλοὶ ἄνθρωποι μὲ τριγύρισαν νὰ μὲ παρηγορήσουν. Μὲ ὅλα αὐτὰ δὲν ἔχασα τὸ θάρρος μου. Καὶ ἀποφάσισα νὰ ἐκφωνήσω τὸ ποίημά

μου σιτοὺν νεκροταφείον. «Βέβαια! ἔλεγα μέσα μου, βγάζοντας τὸ ἄχτι μου. Τί περιμένει κανεὶς ἀπὸ ἓνα Σιμωνιακὸν, πὺν πλήρωσε γιὰ νὰ γίνῃ δεσπότης; Δὲ θέλει τοὺς λαῖκους, γιὰ νᾶχῃ αὐτός τὸ μονοπώλιο τῶν ἐπικήδαιων, νὰ πληρώνεται διπλᾶ καὶ τὸ Σπέθερη νὰ τὸν κἀνη Σπιθοῦρη». Αὐτὸ τὸ τελευταῖο, πὺν εἶχα θυμηθῆ, σιτοὺν κακία μου — τὰ παιδιὰ ἔχουν τρομερὲς κακίες κάποτε — ἦτανε ἱστορικὸν. Εἶχε πεθάνει τότε σιτοὺν Πειραιᾶ κάποιος Ἀτιώνιος Σπέθερης, ἓνας ἄσημας ἀνθρωπάκος. Ὁ Ἀβέρκιος, πὺν ἔβγαζε λόγους σὲ ὅλους τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅλες τὴς ἀσημαντες γυναικοῦλες, εἶχε ἀναλάβει νὰ τοῦ ἐκφωνήσῃ καὶ αὐτονοῦ τὸν ἐπικήδειον του. Καὶ ἄρχισε νὰ λέῃ: «Υπῆρξεν ἀγαθὸς καὶ τίμιος ὁ προκείμενος ἀείμνητος Ἀτιώνιος Σπιθοῦρης! Τὸν ἐγνώρισα καλῶς τὸν Ἀτιώνιον Σπιθοῦρη...». Καὶ δὲς του: Σπιθοῦρη! Κάποιος ἀπὸ τοὺς συγγενεὶς τοῦ νεκροῦ τότε, πὺν φοβήθηκε ἴσως, ὅτι μὲ ἀλλαγμένο ὄνομα, ὅπως προεπέμπετο εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς ἀπὸ τὸν ἀρχιερεῖα δ συγγενῆς του, δὲ θὰ μπορούσος ν' ἀποδείξῃ ἐκεῖ ἀπάνω τὴν ταυτότητα του, ἐσφύριξε ἀποπάνω, ἀνήσυχος, τοῦ δεσπότη: «Σπέθερης δέσποτά μου, ὄχι Σπιθοῦρης». Καὶ ὁ Ἀβέρκιος διώρθωσε σιτοὺν τέλος τὸ λάθος του: «Γαῖαν ἔχῃς ἐλαφρᾶν, ἀξιομακάριστε ἀδελφεῖ ἡμῶν Ἀτιώνιε Σπέθερη». Ἐγὼ — ἔλεγα μὲ κακία μέσα μου — δὲ θᾶκα νὰ βέβαια ποτὲ, ἂν καὶ λαῖκος, τὸ Σπέθερη Σπιθοῦρη». Αὐτὰ ὅμως λησμονήθησαν ἀργότερα καὶ ὁ μακαρίτης Ἀβέρκιος ἔγινε καλὸς μου φίλος καὶ εὐχέτης πρὸς Ὁυμνιστὸν χωρὶς νὰ παύσω, ἐννοεῖται, νὰ τοῦ θυμίζω κάποτε, χωρὶς κακία ὅμως, τὸ ντροπιασμά, πὺν μὺν εἶχε κἀνει.

Μὲ ὅλα αὐτὰ τὸ ἐλεγείον μου ἐξεφώνηθῃ σιτοὺν νεκροταφείον καὶ μὺν ἔδωκε τὸν τίλον τοῦ «λόγιου νέου». Καὶ ἄλλη δόξα: Ὁ μακαρίτης ὁ Κρέμος συγγένευε μὲ τοὺς Ἀγγελοπούλους, πὺν ἔβγαζαν τότε τὴν «Παλιγγενεσία». Καὶ τὸ ποίημά μου δημοσιεύθηκε ὀλόκληρο καὶ σὲ καλῆ θέσει σιτοὺν «Παλιγγενεσία», πὺν ἦταν ἀπὸ τὰ σοβαρότερα καὶ τὰ πιὸ διαδεδομένα φύλλα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Καὶ τρίτη δόξα: Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, πὺν εἶχε διαβάσει τὸ ἐλεγείον σιτοὺν «Πα-

Γιγγενεσία) καὶ ἤξερε τὴν οἰκογένεια τοῦ πατέρα μου — Σκιαδίτες καὶ Σκοπελίτες εἶμασιε μισοπατριῶτες — ζήτησε νὰ μὲ γνωρίσῃ. Καὶ ἡ παρουσίασίς μου, πὺν θὰ τὴ θυμοῦμαι πάντα, μὲ τὴν μεγαλείτεξή συγκίνησι, ἔγινε ἀπὸ ἕναν ξάδερφόν μου καὶ παλὸν συμμαθητὴ τοῦ Παπαδιαμάντη, σ' ἕνα Σκιαδίτικο καφενεῖο, κοντὰ στὴν Καπνικαρέα. Καὶ μιὰ τέταρτη ἀκόμη, ἀν θέλεις εὐτυχία: Τὸν ἄλλο χρόνον εἶχα δώσει ἀπολυτηρίους ἐξειάσεις σιὸ Γυμνάσιον. Ἡ ἐξειάσεις εἶχαν γίνει πολὺ ἀδοιτηρὲς, ἐκείνη τὴ χρονιά, καὶ μονάχα δύο ἀπὸ τοὺς σαράντα μαθητὰς ἐπῆραν τὸ ἀπολυτήριόν τους: Ὁ ἀγαπητός μου, συνάδελφος τώρα τοῦ «Ταχυδρομόν» τῆς Ἀλεξανδρείας Σωτήριος Διάτσης, κ' ἐγώ. Οἱ ἄλλοι ἀπορορίφθηκαν ἢ ἔμειναν μετεξετασιτέοι. Οἱ κακόβουλοι ὁμως ἔλεγαν γιὰ μένα:

— Ἀμ' πῶς νὰ μὴ πάρῃ τὸ ἀπολυτήριόν του, πὺν ἔβγαλε ποίημα σιτὴ γυναῖκα τοῦ Γυμνασιάρχου; Ἄς εἶνε καλὰ τὸ ἔλεγείον:

Ὅπως καὶ νᾶνε, δὲν μπορούσα νὰ περιμένω τόσες δόξες ἀπὸ τὸν παρθενικό μου αὐτὸν ἐπιτάφιο. Μοῦ πληρώθηκε πλουσιοπάροχα, μὲ μόνο δυσάρεστο τὸ ἐπεισόδιον τοῦ δεσπότη, πὺν μοῦ βγῆκε ἴσως κ' αὐτὸ σὲ καλόν. Γιὰ τοὺς δύο ἄλλους ἐπικηδείους μου, μὲ τοὺς ὁποίους ἔκλεισα — ὁριστικὰ ἐλπίζω — τὸ Βοσοπέτειον σιτάδιόν μου, θὰ μιλήσομε ἀργότερα. Εἶνε εὐχάριστο νὰ περιαντιλογῆ κανεῖς, μονάχα, διὰν γελάῃ μὲ τὸν ἐαντιόν του.